

[פרק 9]

מורשת יצחק רבין

מורשת יצחק רבין

הבטחה לעתיד ואופק מלהיב, ומהווה אבן שואבת ומקור הזדהות וגאווה לעם היהודי כולו.²

"מורשת רבין היא תפיסה ממשית של מנהיגות. מנהיגות שיש לה זיקה לשורשי המפעל הציוני, כזו שלוקחת אחריות ואיננה מתנערת ממנה. כזו שמובילה ואינה מובלת, כזו שיש לה תחושת שליחות וחיוניות ואינה יונקת מן השיתוק של תחושת פחד או מחנק. מנהיגות שמשרטטת ביד בוטחת את העתיד ונכונה לקחת סיכונים כדי לממשו ואינה מתכסה בהתרפקות על העבר ובשעבוד העתיד לחרדות ההווה.

"יצחק רבין היה פטריוט ישראלי, שהקדיש את חייו לשירות הציבור הן בצה"ל, הן בשירות הדיפלומטי, הן בפוליטיקה והן במדינאות. התפקידים הרבים בהם נשא במהלך שירותו את החברה והמדינה איפשרו לו לפתח פרספקטיבה רחבה, שהולידה הבנה אסטרטגית מקומית וגלובלית. הבנתו את התהליכים החברתיים הפנימיים, שעברו על ישראל, ואת התהליכים הגלובליים שהתחוללו בעולם הביאה אותו לשנות באופן דרמטי את סדרי העדיפות הלאומיים בממשלתו השנייה.

"לרבין היתה מורשת מוסרית: אמת בפוליטיקה. הוא מעולם לא שיקר ומעולם לא הבטיח הבטחות סרק. אכפתיות - מכל דבר במדינה הזאת היה לו אכפת באופן אישי קיצוני. כאבו לו הכישלונות ונעמו לו ההישגים. הוא שנא את תרבות ה'סמוך'. הוא לא העביר בעיות קשות למישהו אחר [...] הוא התעקש לפתור הכל, והכל במדינה היה חשוב בעיניו. לאף נושא לא התייחס בביטול ובציניות.

"אחריות - יצחק רבין לקח אחריות לכל, גם למה שלא היה צריך, אבל כך הוא פירש את תפקידו כראש ממשלה ושר ביטחון. הוא אישר את הנועזים שבמבצעים, לרבות אלה שנועדו לסייע להביא הביתה את שבויינו. בהצלחות שיבח את

האדם המנחיל מורשת הוא האדם שעושה. המדינאי שמכריע הכרעות בולטות שנותנות כיוון חדש להיסטוריה, ולעתים גם משלם את מחירן.

רבים מנסים להגדיר את מורשת רבין. יש כאלה שנאחזים במעשה פוליטי כזה או אחר: הסכמי אוסלו והשלום עם ירדן, תוכנית מפנה לשיקום היישובים בפריפריה, העמקה היסטורית של תקציב החינוך, נסיגת צה"ל לרצועת הביטחון בלבנון, קידום דרמטי של השוויון והשילוב של האוכלוסייה הערבית. אבל מורשת רבין גדולה יותר מכל מעשה פוליטי שעשה יצחק רבין במהלך כהונתו כראש הממשלה ושר הביטחון.¹ נדמה כי מורשתו של רבין אינה מתמצית במילים אלא במעשים ונשענת על שני יסודות עיקריים: מנהיגות אחראית ויוזמת ותיקון חברתי באמצעות שינוי סדר העדיפויות הלאומי.

הילד הג'ינג'י שנולד בירושלים, גדל בתל אביב והתחנך ב"כדורי", הפך לצבר הראשון שכיהן כראש ממשלה. הוא היה מכאן - מהאדמה הזאת ומהנוף הזה. הוא היה ציוני בכל רמ"ח איבריו. כליד הארץ הוא נולד בטבעיות אל תוך ההווה הציונית אך גם אימץ אותה אל לבו ואל משנתו המעשית:

"מורשת רבין קשורה למהות הציונות כפי שהוגדרה על-ידי האבות המייסדים של מדינת ישראל. היא חלק בלתי נפרד מהציונות החילונית, הפרגמטית, שמטרתה לבסס את האחיזה הציונית-המעשית ולא המשיחית בארץ-ישראל: עוד עז ועוד דונם, עוד רובה, עוד טנק, עוד מטוס. כינון חברת מופת חזקה ופורחת, פועלת ובוטחת בעצמה ובזהותה. מדינה ציונית ודמוקרטית, יהודית ומוסרית במהותה. [...]

"יצחק רבין חתר להביא את מדינת ישראל אל היעד הציוני האולטימטיבי: מדינה יהודית השוכנת לבטח בשלום עם כל שכניה, צומחת בתנופת עשייה עם סדר עדיפויות חדש - נגב וגליל, חינוך ותשתיות: מדינה המעניקה לבנותיה ולבניה

הכוח ומפקדיו, ובכישלונות לקח את האחריות על עצמו [...] ראש ממשלה שאינו יודע לשקר, שאוהב את המדינה הזו אהבת נפש, לוקח אחריות בטוב ובעיקר ברע - זו מורשתו המוסרית של יצחק רבין [...].

לרבין היתה מורשת מדינית-ביטחונית. ביטחון ישראל מעל הכל. לשמור מכל משמר על כושר ההרתעה ועל כושר ההכרעה. רבין הגן על העושים לביטחון ישראל המשרתים בצה"ל ובכוחות הביטחון, הוא כיבד אותם, אהב אותם, הקשיב להם ודאג להם [...].

לרבין היתה מורשת חברתית. עובדת היותו 'מר ביטחון' העמידה בצל, שלא בצדק, את מעשיו בתחום החברתי. הוא האמין בחובת המדינה לדאוג לאזרחיה לחינוך, לבריאות, לרווחה ולקורת גג. בתקופת כהונתו שולש כמעט תקציב החינוך ונחקק חוק ביטוח בריאות שהבטיח לכל האזרחים שירות רפואי מלא [...] האבטלה קוצצה בחצי. בזמנו לא היה צורך בארץ באף בית תמחוי. [...]

זוהי מורשת רבין: יושר, אכפתיות, אחריות, חברה צודקת ומדינה חזקה רודפת שלום.³

מורשת רבין היא גם המורשת של יציקת יסודות של ציונות אמיצה: שכל אזרחי המדינה, יהודים כלא יהודים, משתתפים בדיון בכנסת על חלוקת הארץ.

"רבין היה ראש הממשלה היחיד, אשר ניתץ את הקונצנזוס הלא-דמוקרטי, שלפיו ממשלת

ישראל צריכה להתבסס על רוב יהודי. ממשלתו היתה מבוססת על רוב אזרחי, זאת אומרת גם על האזרחים הערבים.

"כראש ממשלה היה יצחק רבין מוכן לחלק מחדש את הארץ ולהישען לשם כך על כלל אזרחי המדינה - יהודים, נוצרים ומוסלמים. יש לכך משמעות של הנחת אבן פינה חדשה: קביעת יסודות של מורשת אזרחית, על אתנית.

זוהי תפיסת הציונות האמיצה של רבין - ציונות המחויבת לארץ, למדינה היהודית והדמוקרטית (לא ללאום האתני היהודי בלבד): לציונות, שרצתה לבנות מחדש עם בטוח בעצמו"⁴.

יצחק רבין היה איש של מנהיגות חזקה ויוזמת: גם הוא העיד על עצמו כי לא ישב בכיסא זה [של ראש הממשלה] כדי למצוא חן בעיני זה או אחר.

"הוא יכול היה להסתפק במה שעשה - בשינוי סדרי העדיפויות הלאומיים הפנימיים, בהשקעות בחינוך ובתשתיות. הוא יכול היה להישאר במקום הנוח, שאינו שנוי במחלוקת, ולהיזכר כמי שהיה - גם בלי ההחלטה הגורלית לצאת לקרב על השלום - כאדם, כמנהיג ישר, בעל ערכים, ראש ממשלה שרואה את החברה מול עיניו, אבל הוא החליט להכריע, כי גם זה חלק מהיותו מנהיג בעל חוט שדרה ערכי. הוא לא יכול היה לראות את מחיר אי-העשייה, גם אם העמיד את עצמו באופן אישי ופוליטי במקום שנוי במחלוקת פנימית"⁵.

"מורשת רבין קשורה למהות הציונות כפי שהוגדרה על-ידי האבות המייסדים של מדינת ישראל. היא חלק בלתי נפרד מהציונות החילונית, הפרגמטית, שמטרתה לבסס את האחיזה הציונית-המעשית ולא המשיחית בארץ-ישראל: עוד עז ועוד דונם, עוד רובה, עוד טנק, עוד מטוס. כינון חברת מופת חזקה ופורחת"

1

יוסי שריד

"מרביתם לדבר על מורשת רבין ותוהים אם השאיר או לא השאיר מורשת מגובשת. המורשת המדינית שלו שנויה, כידוע, במחלוקת עמוקה, וכל אחד רואה בה מה שנוח לו לראות. אבל ליצחק רבין יש גם מורשת שכלל איננה שנויה במחלוקת, שהכול מודים בה, והיא אולי יותר חשובה מכל מה שהשאיר לנו, ואני מתכוון לדוגמה האישית שלו. בימים ההם אין מלך בישראל, איש הישר בעיניו יעשה. ואני אומר: לא למלך הכוונה, כי אם לדוגמה האישית, וצריך לקרוא: בימים ההם ובזמן הזה אין דוגמה אישית, איש הישר בעיניו יעשה. במובן הזה יצחק רבין היה מלך. הוא היה מלך ישראל, ומנוי וגמור אתנו להחזיר את המדינה אל דרך המלך. יצחק רבין היה שתקן, ולא מתוקף איזו זכות; הוא היה שתקן על-פי אופי. תמיד, אבל תמיד, הוא קיבל אחריות על עצמו, ולא גלגל אותה על איש - לא על רחוקים ולא על קרובים; לא גלגל אחריות ולא התחלק באחריות ולא התחמק מאחריות, כל האחריות עליו - ולבדו. מול ההרפתקנות והראוותנות והשרלטנות הוא מזדקר עכשיו יותר מאי-פעם במלוא שיעור קומתו, במלוא היושר האישי והציבורי שלו, במלוא

האמינות והרצינות והמנהיגות שלו"⁶.

[2003]

2

עמוס עוז

"יצחק רבין לא היה אדם כריזמטי, כי אם קברניט הגיוני ומיומן. הוא לא ניחן בלהט נבואי בן-גוריוני ולא בחן החם של לוי אשכול. לא היו בו הפשטות הסוחפת של גולדה מאיר וגם לא האנרגיה של מנחם בגין. מעולם לא ענה לו ההמון בקריאות קצובות 'רבין!' 'רבין!' דווקא בהיותו מהנדס זהיר ונווט דייקן, הוא גילם באישיותו את רוחה של ישראל החדשה, זו שאינה מחפשת גאולה, כי אם פתרונות"⁷

[1995]

3

איתן הבר

"שואלים אותי: למה אתה מתגעגע ביצחק רבין? והתשובה היא כמובן ליצחק רבין עצמו. אני מתגעגע לאיש שירד לחיי במובן הטוב של המילה. אני מתגעגע לאיש שגנב איתי את כל השוקולדים מהבונבוניירה וביקש שלא אספר לאף אחד, גם לא ללאה. לעשן הסיגריות שאפך אותנו, למאפרות המתמלאות ללא הרף. לטירוף שלו לדיוק. לעמידה בלוחות הזמנים. לחתונות שהגענו אליהן בשבע וחצי בערב כי כך היה כתוב בהזמנה, ולא מצאנו לא חתן ולא כלה ולא חתונה. לדממה שהשתררה בחדר העבודה שלו אחרי שהחליט על פעולה צבאית מסוכנת ואחרי ששרי הממשלה והקצינים הלכו לדרכם והותירו אותו לבד עם המחשבות והרהורים. אני מתגעגע להיסוס שלו, למעצור, לשניות הקשות כאשר עמד לפני דלתות של בני משפחות שכולות, כמו מסרב להיכנס פנימה. אני מתגעגע גם לנזיפות שלו ולחסרונותיו: לירידה שלו לפרטים הקטנים והלא תמיד נחוצים וחשובים, לבוטות שלו, לעלבונות שלא היו במקומם, למלים המיותרות, למבטאים שלא תמיד היו סימפטיים ואמרו הכול. לעצבנות שלו, לקוצר הרוח. אני מתגעגע להיסוסים שלו ולשיקול הדעת. לניסיון העצום שצבר במסלול חייו, ללילות בלי שינה, לסדר היום המטורף, לקור שנדף ממנו, לחום שהוא ידע להעניק לסביבתו, לדאגה העצומה שלו לחיי כל חייל, לבכי שלו בלי דמעות עם כל הודעה על פיגוע. לחריקת השיניים. אני מתגעגע גם ואולי עוד יותר לתנופת העשייה האדירה בימיו של יצחק רבין: למחלפים שנבנו בכל הארץ, לכבישים שהורחבו, לשעות החינוך שהוכפלו ושולשו, לצמיחה שזינקה לגבהים, למלחמה המוצלחת באבטלה שירדה לתחתיות, לתירות שהגיעה לשיאים, לעשרות המפעלים החדשים, לבנייה העצומה ביקנעם ובאור עקיבא, בבאר שבע ובירושלים. אני מתגעגע ליחסים שפרחו עם טוניס ומרוקו, קטאר ועומאן, עם בחריין ודובאי וירדן. ללחיצות הידיים עם עשרות מנהיגים מקצועי עולם.

כן, אני מתגעגע"⁸

[2015]

"מורשת רבין היא תפיסה ממשית של מנהיגות. מנהיגות שיש לה זיקה לשורשי המפעל הציוני, כזו שלוקחת אחריות ואינה מתנערת ממנה. כזו שמובילה ואינה מובלת, כזו שיש לה תחושת שליחות וחיוניות ואינה יונקת מן השיתוק של תחושת פחד או מחנק. מנהיגות שמשרטטת ביד בוטחת את העתיד ונכונה לקחת סיכונים כדי לממשו ואינה מתכסה בהתרפקות על העבר ובשעבוד העתיד לחרדות ההווה"

מה היה אם

[מילים ולחן: שאנן סטריט גיא מרגלית, משה אסרף, יאיא כהן אהרונוב דוד קלמס ושלומי אלון]

את העבר אנחנו מכירים, חלקנו אפילו עוד זוכרים
איך רגעים ספורים אחרי תום הנאומים
כבר נצמדנו כולנו כאחד למקלטים
עד שהגיע לאוזנינו המסר - ונותרנו בלי אומר או מילים
ובמבט מעט מושפל נשאבנו שוב למעגל
של נפצעים ומלקקים ונפצעים ומלקקים - כמו גל
אבל תדע, שישנם רגעים
בהם אני רואה גבוה מעל הברושים
ומעל הראשים של בני עמי המותשים
בועה מרחפת ובתוכה שלוש מילים
"מה היה אם"

ההווה גם הוא ידוע ואין צורך לפרט
כמה סוחט הוא ורעוע כמה לוחץ ולא שקט
ואיך כל חורף רודפים אחרי שאריות של שיירים
כי אולי בקיץ נרוץ למקלטים
אבל תדע, שישנם רגעים
בהם אני רואה גבוה מעל הברושים
ומעל הראשים של בני עמי הנואשים
דמעה מרחפת ובתוכה שלוש מילים
"מה היה אם"

והעתיד המתעתע מה טומן הוא עבורנו
ומה הוא יכול כבר לטמון
ששת הימים שלך צמחו מאות מונים
ובימינו לא רק אנו מכריזים על ניצחון
ולחשוב שהיה בך העוז להשתנות
ולחשוב שידעת איך לטעת תקוות
ולחשוב שהגבהת עוף והרחקת לראות
ולחשוב שהצלחת להבין:
מה יהיה אם.

הלך בשביל ישראל

יום הזכרון ה-19 ליצחק רבין, י"ב בחשוון תשנ"ו, 4.11.1995

الذكري ال-19 لمقتل اسحاق رابين, 4.11.1995

כרזה לציון יום הזיכרון ה-19 לרצח ראש הממשלה